

„Ha csinállok egy filmet Leninről, Horthyról vagy Kádárról, akkor már az ötlet kiveri a biztosítékot ahelyett, hogy azt vizsgálánánk meg, hogyan lehet bemutatni egy-egy összetett személyiséget a bűneivel és az erényeivel együtt.”

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Kedves Kutatótársak!

Egy ismert magyar színművész-rendező-producer fakadt ki így egy interjúban annak illusztrálására, hogy – mint fogalmazott – bizonyos kérdésekhez már nem is merünk hozzányúlni.

A teremben ülők közül bizonyára mindenkinek van személyes tapasztalata arról, amiről a művész beszélt: a közéletünket feszítő, vitatott témák között valóban vannak olyanok, amelyek heves indulatokat keltenek, és egyelőre nem látni a jelét annak, hogy konszenzus alakuljon ki velük kapcsolatban.

Különösen igaz ez a magyar történelem elmúlt évszázadának sorsfordító eseményeire és meghatározó történelmi alakjaira.

Tabutémák ugyanakkor ma már sem a művészetekben, sem a tudományban – ideértve a történettudományt – nincsenek, legalábbis nem szabadna lenniük.

1990 óta semmiféle ideológia nem kötheti gúzsba a kutatók és az alkotók kezét.

Felelősségük azonban éppen ezért nagyon nagy. De a lehetőségeik is, hiszen ma már szinte minden szakkönyv, információforrás hozzáférhető, a levéltári anyagok igen nagy része digitalizálva kutatható, egyre biztosabb talajt teremtve a következtetéseknek. A történészek által így feltárt tények hiteles igazodási pontot, hivatkozási alapot jelentenek az őket idéző sajtó, illetve a laikusok tömegei számára.

Bármennyire nő is a hiteles történeti dokumentumok mennyisége, a történettudomány művelői mégis vitatkoznak, és ez így van rendjén. Mások vagyunk világnézetünkben, érzelemvilágunkban, előképzettségünkben, prioritásainkban. A sokszínűség és a vita a tudományos fejlődés egyik mozgatórugója, amint azt elnökjelölti koncepciómban is kifejtettem. Viták minden tudományterületen belül folynak, legfeljebb a zebrák mintázatának evolúciós adaptív értékéről szóló teóriák kevesebb indulatot keltenek a szélesebb közönség körében, mint egy hajdani politikus tettei.

Ilyen vitatott alakja a magyar történelemnek Horthy Miklós. Személyéről és koráról – egyebek mellett a mostani konferencia résztvevőinek köszönhetően – sokat tudunk ugyan, de még a szakmai közösség által legelismerettebb kutatók között is éles viták folynak a megítéléséről.

A konferencia programját olvasva ugyanakkor kijelenthető: a szervezők a legkényesebb kérdések elől sem tértek ki, sőt éppen azok köré szervezték a hét panelt. Köszönöm a Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai és Történettudományok Osztálya elnökének, Zsoldos Attilának, valamint Romsics Ignác akadémikusnak, az MTA Elnöksége Közgyűlés által megválasztott tagjának, illetve minden, a szervezésben részt vevő közreműködőnek a körültekintő munkáját. Bízom benne, hogy az általuk előkészített konferencia bizonyítja majd, hogy a történettudomány módszereit és a tényeket tiszteletben tartó kutatók különböző értékelkötelezettségük ellenére is képesek egymással termékeny dialógust folytatni.

Kedves Kutatótársak!

A történészek egymás közötti szakmai vitája fontos ugyan, de az Akadémia feladata nem merülhet ki abban, hogy megszervezi és helyet ad a hasonló rendezvényeknek. Kötelességünk és az MTA nyáron hivatalba lépett új

vezetésének eltökélt szándéka, hogy a nemzet önismereti diszciplínái, a bölcsészet- és a társadalomtudományok igazolt megállapításai az eddigieknél célirányosabban és nagyobb hatásfokkal jussanak el a társadalom lehető legszélesebb köreihez és a kormányzati szervekhez egyaránt.

A Magyar Tudományos Akadémia eddig is elkötelezetten támogatta az ezzel kapcsolatos kutatómunkát. Példa erre egyebek mellett a trianoni békeszerződéssel és következményeivel foglalkozó, az Akadémia Lendület programjának keretében létrehozott, önálló kutatócsoport munkája. A Romsics Ignác tanítványa, Ablonczy Balázs által vezetett Trianon 100 Kutatócsoport az elmúlt években legalább annyira törekedett arra, hogy új tudományos eredményeket érjen el, mint arra, hogy ezeket közérthető, olvasmányos stílusú kiadványokban adja közre, valamint népszerűsítő előadásokon és tudományos konferenciákon számoljon be róluk.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A mostani rendezvény is jól példázza, hogy az Akadémia teszi a dolgát. Nem csak teret ad a maihoz hasonló vitáknak, de egyenesen ösztönzi őket. Törekvése, hogy ezek a viták politikától függetlenül, a saját törvényeihez szigorúan ragaszkodó tudomány szabályainak megfelelően folyjanak.

Így nemcsak azt tudjuk demonstrálni, hogy milyen sokszínű a magyar kutatói közösség és maga az Akadémia, hanem az Önök segítségével azt is, amit a köszöntőm elején idézett rendező-színész óhajként megfogalmazott, vagyis hogy miként lehet bemutatni egy-egy összetett személyiséget. Igaz, ezúttal nem a művészet, hanem a tudomány módszereivel és eszközeivel.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket, és eredményes tanácskozást kívánok!